

**DEMOKRASİ KONULU HABERLERİN YEREL BASINDAKİ
YANSIMALARININ İNCELENMESİ (1946-1960 MALATYA ÖRNEĞİ)***

Examination of the Reflections of the News on Democracy in the Local Press (1946-1960 Case of Malatya)

İbrahim Halil DOĞAN¹ ve Mesut AYDIN²

¹Arş. Gör., İnönü Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Malatya, ibrahim.dogan@inonu.edu.tr, orcid.org/0000-0003-0096-4769

²Prof. Dr., İnönü Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Malatya, mesut.aydin@inonu.edu.tr, orcid.org/0000-0002-4256-9436

Araştırma Makalesi/Research Article

Makale Bilgisi

Geliş/Received:
27.03.2022
Kabul/Accepted:
18.05.2023

DOI:

10.18069/firatsbed.1094026

Anahtar Kelimeler

Basın, Malatya, Gazete,
Haber, Demokrasi

ÖZ

Bir milletin günlükleri olarak ifade edebileceğimiz gazeteler; çıkarıldığı dönemin toplumsal ve siyasal dokusu, değerleri, kişilikleri ve kurumları hakkında bilgiler içermektedir. Gazeteler, yalnızca yayımlandığı dönemin haber kaynağı değil, sonraki yıllarda da siyasetten tarihe, ekonomiden eğitime, hukuktan sosyolojiye birçok bilim dalının kullanabileceği zengin bir veri kaynağı sunmaktadır. Araştırmada, 1946-1960 yılları arasındaki demokrasi konulu haberlerin Malatya yerel basınındaki yansımalarını incelemek amaçlanmıştır. Araştırma, nitel bir yöntemle sahip olup durum çalışması modeli kullanılmıştır. Milli Kütüphane Süreli Yayınlar Arşivindeki 1946-1960 yılları arasında Malatya yerel basınında yer alan Fırat, Malatya Postası ve Yeni Malatya Postası gazeteleri araştırmanın çalışma grubu olarak belirlenmiştir. Belirlenen gazeteler içerisinde 7000'e yakın gazete sayfası taranıp demokrasi haberleri esas alınmış ve ölçüt örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Tarama sonucunda demokrasi konusuyla ilişkili toplam 891 habere ulaşılmış, sekiz kategoride tasnif edilerek kodlamalar yapılmıştır. Araştırmada veri toplama aracı olarak doküman incelemesi yöntemi kullanılmış, verilerin analizinde ise içerik analizi tekniği uygulanmıştır. Yapılan analizler doğrultusunda, 1946'da Türkiye'nin çok partili siyasal hayata geçişinden 1960'a kadarki süreçte demokrasi anlayışı, kültürü, kurumları, dönemin siyasi dokusu ve kişilikleri Malatya yerel basını örneği üzerinden yansıtılmaya çalışıldığı sonucuna ulaşılmıştır.

ABSTRACT

Newspapers that we can express as the diaries of a nation; It contains information about the social and political texture, values, personalities and institutions of the period in which it was published. Newspapers are not only the news source of the period in which they were published, but also provide a rich data source that can be used by many disciplines from politics to history, from economy to education, from law to sociology. In the research, it is aimed to examine the reflections of the news about democracy between 1946-1960 in the local press of Malatya. The research has a qualitative method and a case study model was used. The newspapers Fırat, Malatya Postası and Yeni Malatya Postası, which were included in the Malatya local press between 1946 and 1960 in the National Library Periodicals Archive, were determined as the study group of the research. Among the determined newspapers, nearly 7000 newspaper pages were scanned and democracy news was taken as a basis and criterion sampling method was used. As a result of the scanning, a total of 891 news related to the subject of democracy were reached, classified in eight categories and coded. The document analysis method was used as a data collection tool in the research, and the content analysis technique was used in the analysis of the data. In line with the analysis, it was concluded that the understanding of democracy, culture, institutions, political texture and personalities of the period from the transition of Turkey to the multi-party political life in 1946 until 1960 were tried to be reflected through the example of the Malatya local press.

Keywords

Press, Malatya, Newspaper,
News, Democracy

Atıf/Citation: Doğan, İ. H. ve Aydın, M. (2023). Demokrasi Konulu Haberlerin Yerel Basındaki Yansımalarının İncelenmesi (1946-1960 Malatya Örneği). *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 33, 2, 625-642.

Sorumlu yazar/Corresponding author: İbrahim Halil DOĞAN, ibrahim.dogan@inonu.edu.tr

* Bu çalışma, "Demokrasi Konulu Haberlerin Yerel Basında Yansımaları (1946-1960 Malatya Örneği)" adlı yüksek lisans tezinden türetilmiştir.

1. Giriş

Demokratik sistemlerde basın; yasama, yürütme ve yargı organlarının yanında “dördüncü kuvvet” olarak nitelendirilmektedir. Toplumların aydınlatılmasında, görüş ve düşüncelerin yayılmasında, her türlü yenilik ve değişimin topluma ulaşması bağlamında önemli işlevler üstlenmektedir. Kuşkusuz demokrasinin yerleşmesi, gelişmesi ve devamlılığı da bu işlevlerin doğru ve etkin yönetilmesine bağlıdır. Zira demokrasilerin temel ögesi olan bireylerin, sistemden haberdar olduğu oranda yönetime katılımı sağlanacak ve katılımın yüksek olduğu demokratik sistem de daha sağlıklı işleyecektir. Aynı durum, basın için de geçerli olup gerçek demokrasilerde tarafsız ve özgür bir basının hayat bulduğunu söyleyebiliriz. Bu kapsamda demokrasi ve basın, pozitif bir ilişki içerisinde birbirinden beslenen ve gelişen iki önemli unsur olarak karşımıza çıkmaktadır.

Türkiye’de demokrasi ve basın ilişkisi, yaklaşık bir buçuk asır öncesine kadar dayanmaktadır. Tanzimatla başlayan süreçte Osmanlı aydınının yurt içinde ve yurt dışında çıkardığı gazete ve dergiler, bunun en somut örnekleridir (Topuz, 1973; Kabacalı, 1994; Karpat, 1996; Berkes, 2018; Lewis, 2015; Mardin, 1997; Çavdar, 2007). Yeni Osmanlılar ve Jön Türkler, anayasal ve parlamenter sistemin gerekliliğini savunarak meşrutî bir yönetimi savunmuşlardır. Yayınlarıyla da mevcut monarşik idareye muhalefet etmişlerdir. Osmanlı yönetiminin baskı ve sansürlerine karşın gerçekleştirilen bu tür basın-yayın faaliyetleri; Türk milletinin fikir dünyasını şekillendirdiği gibi Meşrutiyet’in İlanı (23 Aralık 1876) ile de anayasal ve parlamenter bir sistemle tanışmasında başat rol oynamıştır.

III. Selim dönemiyle başlayan ve Batı örnek alınarak gerçekleştirilmek istenen reformlar, Türk İnkılabının fikri altyapısını oluşturmaktadır. Bu reformların deneyim kazanılan bir çeşit laboratuvar özelliği taşıdığı da söylenilebilir. Atılan demokratik adımlar sadece kendi dönemiyle sınırlı kalmamış, Türkiye’de demokratik bir düzenin yerleşmesine ve Cumhuriyete geçişi hızlandırarak kendinden sonraki sürece de yön vermiştir.

Cumhuriyet’in ilanı ile birlikte demokrasi ve basın, yeni bir dönemin kapılarını aralamıştır. 1924 ve 1930 yıllarındaki çok partili siyasal hayata geçiş denemeleri, birtakım toplumsal ve siyasal nedenlerden dolayı başarıya ulaşmamıştır. Yaşanan bu tecrübeler, hiç şüphesiz Türk basınına da aynı oranda etkilemiş (Toker, 1998:95-118; Aydın ve Aydın, 2016:314-321), Serbest Cumhuriyet Fırkası deneyiminden sonra, zararlı basın-yayın faaliyetleri gerekçe gösterilerek 25 Temmuz 1931’de Matbuat Kanunu çıkartılmıştır (TBMM Zabıt Ceridesi, 1931:357-380; Resmî Gazete, 8 Ağustos 1931). Söz konusu kanunun 50. maddesi ile iktidara gerektiğinde gazete ve dergileri kapatabilmenin önünü açmıştır. 50. madde, “Demokles’in kılıcı” gibi basının üzerinde bir tehdit aracı olarak kullanıldığı gibi, tarafsız ve özgür basının oluşmasına da uzunca bir süre engel teşkil etmiştir (Gevgili, 1983:215; Kabacalı, 1994:153).

II. Dünya Savaşı sonrası, Türk siyasal hayatı açısından önemli bir dönüm noktası olmuştur. Bir yandan demokrasi rüzgârlarının estiği, diğer yandan totaliter rejimlerin derinleştiği iki kutuplu bir düzeninin bu dönemde dünya siyasetine egemen olduğu görülmektedir. Kuşkusuz Türkiye de mevcut düzenin dışında kalamamış, siyasi karakteri ve dönemin zorunlulukları doğrultusunda Demokrasi Blokunda yer almıştır. Türkiye’nin yapmış olduğu siyasal tercihler, daha önce demokrasi ve özgürlükler noktasında yapılmak istenen ancak uygulanmasında birtakım sıkıntılarla karşılaşılacak yeni düzen çalışmalarına da uygun bir ortam sağlamıştır. Türkiye’nin yeni siyasal tercihlerinin, basın hayatına da olumlu yansımaları görülmüştür. Örneğin, 1946 yılında çıkarılan Matbuat Kanunu ile Türk basınına tehdit eden 50. madde kaldırılarak önemli bir adım atılmıştır (Oktay, 1987:46).

Türkiye’nin 1946’da çok partili siyasal hayata geçişi ve buna bağlı olarak basın hayatında yapılan düzenlemelerle birlikte Türk basın hayatı da önemli bir değişim evresine girmiştir. Koloğlu (1993)’nin çalışmasındaki rakamların da göstermiş olduğu gibi, 1945’te Türkiye genelinde 98’i günlük 202 gazete varken bu sayı 1960’a doğru 506’sı günlük olmak üzere 942’ye yükselmiştir. 1946 sonrasında ülkenin çeşitli yerlerinde farklı siyasal eğilimlerin sesi haline gelen bu gazeteler, Türkiye’nin demokrasi sınavının da en büyük tanıkları olmuşlardır.

Çok partili siyasal hayata geçiş sürecinde basın hayatında yaşanan olumlu hava; muhalefetin güçlenmesi ile birlikte daha farklı bir boyuta ulaşmıştır. Özellikle Demokrat Partinin (DP) iktidara gelmesinden sonra 15 Temmuz 1950’de kabul edilen yeni Basın Kanunu, Türk basınında kısa bir süre de olsa özgürlük ortamı oluşturmuş ve iktidar-muhalefet çekişmesinden doğan çok sesliliğe zemin hazırlamıştır. (Çakır, 2007:46). Bu çok seslilik, zaman zaman Türk basınına özgürlük ve tarafsızlık ortamından uzaklaştırırsa da basının kurumsal bir kimliğe ulaşmasında etkili olmuştur. Daha önce aralıklarla ve kısa dönemli çıkarılan yayınların yerini

gündelik ve uzun soluklu yayınlar almıştır. Bu sayede basın, ülke gündemine yön veren etkin bir güç haline gelmiştir.

Çok partili siyasal hayata geçişle birlikte esmeye başlayan demokrasi rüzgârlarının Malatya yerel basınında da yansımaları görülmüştür. 8 Ekim 1932 (8 İlkteşrin 1932) Cumartesi günü yayın hayatına başlayan Fırat gazetesi bunun önemli tanıklarındandır. Mehmet Sadık Eti, Celal Abacı, Şevki Sözen, Lütfü Beydağı, Bedri İzol, Mehmet Erkunt ve Şemsi Belli gibi önemli yazarları yetiştiren Fırat gazetesi, uzun bir dönem Malatya yerel basınının tek gazetesi olarak görev yapmış; Erken Cumhuriyet dönemi ve çok partili siyasal hayata geçiş sürecinde Malatya gündemine yön vermiştir. 19 yılı aşkın bir süre Malatya yerel basınına hizmet eden Fırat gazetesi, 27 Eylül 1952’de “Sayın Okuyucularımıza Veda” başlığı adı altında yayın hayatına son verdiğini okuyucularına duyurmuştur (Fırat, 27 Eylül 1952).

Malatya Halkevinin yayın organı olarak 1937 yılında dönemin genç yazarları tarafından Derme adında bir dergi yayımlanmaya başlanmıştır. Ancak bu tarihten itibaren Malatya basın hayatı uzun bir dönem duraklama evresine girmiştir. Bu duraklamanın yaşanmasında hiç kuşkusuz II. Dünya Savaşı’nın getirmiş olduğu zorluklar etkili olmuştur. Ancak savaş sonrasında Türkiye’nin çok partili siyasal hayata geçiş sürecinin basın hayatına olumlu yansımaları yaşanmış ve Malatya yerel basını da çeşitlenmiştir. Bu doğrultuda, 1948 yılında Fahri Özpazarbaşı’nın iki yıl kesintisiz olarak çıkardığı Doğu gazetesi doğmuş ve ardından H. Bayram Özpazarbaşı’nın Esen gazetesi ve Malatya Kalkındırma Cemiyeti tarafından yayına hazırlanan Malatya’nın Sesi gazetesi çıkarılmaya başlanmıştır. Yine dönemin genç gazetecilerinden olan Ekrem Tuncel’in yazı işlerini yürüttüğü ve Sabri Özbek tarafından çıkarılan Vicdan gazetesi, Şemsi Belli’nin (Meftun Deliçay) Çadır gazetesi, Sami Aydınoglu’nun Işık gazetesi ve Zülfikar İnanç’ın Çoban gazetesi de Malatya yerel basınına ayrı bir ivme kazandırmıştır. Ayrıca bu dönemde dergicilik noktasında da önemli gelişmeler yaşandığı görülmektedir. Şemsi Belli’nin Kervan Dergisi, Lütfi Beydağı’nın 30 Ağustos Dergisi ve Bahaddin Erdem’in Milliyetçi ve Türkçü bir duyguyla neşrettiği Uyanış Dergisi bunun en güzel örneklerindedir (Gayret, 2 Şubat 1951:1-2; Yeni Malatya, 1 Temmuz 1952:1).

Çok partili siyasal hayata geçişin Malatya yerel basınındaki önemli tanıklarından biri de 13 Aralık 1948 Pazartesi günü Hüseyin Karataş ve Tevfik Cibiceli tarafından yayın hayatına başlayan Gayret gazetesi’dir. Gazetenin ilk yazı işleri müdürlüğünü M. Zeki Tulunay üstlenmiştir. 5 Eylül 1952’den sonra “Demokrasiye Hizmet Yolunda” sloganı ile yayımlanmaya devam eden Gayret gazetesi, ilk başlarda Cumhuriyet Halk Partisine (CHP) yakın bir çizgide yayın yaparken daha sonraları DP kanadını desteklemiştir. Nitekim 15 Aralık 1953’te gazetenin 6. yılını kutladığı “Gayret Altı Yaşında” başlıklı bir yazıda da: “(...) Her gazetenin siyasi bir akidesi vardır. Gayret de Malatya’nın ve yurdunun selametini DP’ye hizmette bulmuş, hak ve hakikatlerin tecellisi bakımından bu parti âmaline karınca kararınca yardımda bulunmayı bir vazife saymıştır (...)” (Gayret, 15 Aralık 1953:1) şeklindeki ifadeyle siyasi rotasındaki bu değişikliği açıkça belirtmiştir.

21 Nisan 1959’da Nevzat Bulun’un bu göreve gelmesiyle birlikte 14 Mayıs 1957’den beri “Günlük Siyasi Demokrat Gazete” sloganı ile yayımlanan Gayret gazetesinin adı 3110. sayısında “Demokrat Gayret” olarak değiştirilmiştir. 27 Mayıs 1960’da gerçekleşen askeri darbeye kadar bu isimle yayımlanmaya devam eden gazete, darbenin hemen ardından 31 Mayıs 1960 tarihli 3443. sayısında “Demokrat” ismi kaldırılarak tekrardan “Gayret” adı ile yayımlanmaya başlamıştır. 27 Mayıs 1960 askeri darbesiyle birlikte DP’yi açıkça destekleyen ve Malatya yerel basınındaki en önemli yayın organlarının başında gelen Gayret gazetesi, askeri müdahaleden sonra 27 Mayıs’ı ve Milli Birlik Komitesini destekler nitelikte yayınlar yaptığı görülmektedir. 11 Ekim 1960 yılına kadar “Gayret” ismi ile yayın yapan gazete, bir süreliğine yayın hayatına ara vermiş ve 29 Ekim 1963 günü 3523. sayısından itibaren “İnkılâp” adı ile çıkmaya devam etmiştir. Gazete, bir yılı aşkın İnkılap deneyiminden sonra 27 Kasım 1961’de tekrar “Gayret” adı ile Malatya yerel basınına uzun yıllar hizmet etmiştir.

8 Haziran 1949 Cuma günü Rıza İlkbaşaran ve Kemal Bayaz tarafından “Haftalık Tarafsız Siyasi Gazete” sloganıyla Yeni Malatya gazetesi, çok partili siyasal hayatın Malatya yerel basınına kazandırdığı gazeteler arasındadır. Kışla Caddesi’ndeki Güven Matbaasında ilk başlarda haftalık 4 sayfa olarak çıkarılan gazetenin ilk yazı işleri müdürü ise gazete ortaklarından Rıza İlkbaşaran olmuştur. Toplam 779 sayı yayımlanan Yeni Malatya gazetesi 1 Temmuz 1952 tarihli son sayısında, “Kapanırken” başlığındaki yazısında yayın hayatına son verdiğini okuyucularına duyurmuştur (Yeni Malatya, 1 Temmuz 1952:2). Yine, 23 Şubat 1951 Cuma günü Kemal Özmumcu tarafından “Günlük Siyasi Gazete” sloganıyla yayın hayatına başlayan Demokrat

Malatya gazetesi de bunlara örnektir. Adından da anlaşılacağı gibi DP'ye yakınlığı ile bilinen bu gazete, DP'nin iktidarını destekleyici yayınlar hazırlayarak okurlarının karşısına çıkmıştır. 23 Şubat 1952'de yayımlanan "İki Yaşına Girerken" başlıklı bir yazıda: "(...) *Bugün Demokrat Malatya da Demokrat Parti'nin nurlu yolunda gitmeyi şiar edinmiştir.* (...)" (Demokrat Malatya, 23 Şubat 1952:1) denilerek gazetenin misyonu açıkça dile getirilmiştir. 27 Mayıs 1960 askeri darbesine kadar aynı adla yayımlanan Demokrat Malatya gazetesi, darbenin hemen ardından "Malatya'nın Sesi" adı ile yayın hayatını sürdürmüştür.

Çok partili siyasal hayata geçişin Malatya yerel basınındaki önemli tanıklarından bir diğeri de 15 Temmuz 1952'de yayın hayatına başlayan Malatya Postası adındaki gazetedir. Bu gazetenin geçmişi, Avni Gebeş'in İstanbul'da üniversite eğitimini alırken arkadaşları ve bazı hatırı sayılı gazetecilerle kurduğu Malatya Postası gazetesine dayanmaktadır. Böyle bir gazetenin yayın hayatına başlayacağını Fırat gazetesi de sütunlarına taşımış, "Yeni Neşriyat Malatya Postası" başlığı adı altında şu satırlara yer vermişti (Fırat, 11 Temmuz 1950:1);

"Haber aldığımızı göre İstanbul'da yüksek tahsilde bulunan arkadaşlarımız tarafından on beş günde bir "Malatya Postası" adıyla pek yakında bir dergi çıkarılacaktır. Genç ve enerjik arkadaşlarımıza giriştikleri bu pek güzel ve faaliyetlerinde muvaffakiyetler diler, Malatya Postasının da uzun ömürlü olmasını gönülden temenni ederiz."

1950'de İstanbul'da çıkarılan gazete ile aynı isim ve günde ancak bu defa Malatya Kışla Caddesi'ndeki Güven Matbaasında çıkarılmaya başlanan "Malatya Postası", ilk sayısını 15 Temmuz 1952'de yayımlamıştır. "Günlük Siyasi Gazete" sloganı ile çıkarılan gazetenin sahibi ve başyazarı Muzaffer Akalın'dır. 1953 sonlarına doğru yayımlanmasında yaşanan sıkıntılardan dolayı yayın hayatına birkaç ay ara veren gazete, 29 Mart 1954'te Mehmet Kartal tarafından "Yeni Malatya Postası" adıyla çıkarılmaya başlanmıştır. (Yeni Malatya Postası, 29 Mart 1954:1). 1957'ye kadar "Yeni Malatya Postası" adıyla yayımlanan gazete, bu tarihten itibaren önceki ismi olan "Malatya Postası" olarak Malatya yerel basınına hizmet etmiştir. Yayımlandığı dönemde ise CHP'yi destekleyici nitelikte yayınlar yapmış ve partinin yayın organı görevini üstlenmiştir (Malatya Postası, 4 Eylül 1957:1).

Tüm bu bilgiler ışığında yapılan alanyazın taramasında, Türkiye'nin 1946'da çok partili siyasal hayata geçişin basın hayatına yansımalarına ilişkin çok sayıda araştırma karşımıza çıkmaktadır (Temizgüney, 2022; Aslan, 2020; Özsoy, 2019; Çobanoğlu, 2019; Çakır ve Yavalar, 2017; Demir, 2017; Büyükbaykal ve Ilgaz Büyükbaykal, 2015; Arslan, 2015; Pehlivanlı, 2014; Akşit, 2012; Aktaş 2012; Yeşilçayır, 2011; Köse, 2011; Emre Kaya, 2010; Özay 2005; Yıldız, 1996; Mumay, 1996). Ancak bu dönemle ilgili Malatya yerel basını özelinde yapılan araştırmaların oldukça sınırlı oluşu özellikle de demokrasi boyutu ile ilgili çalışmalara rastlanılmaması, alanla ilgili bilimsel boşluğun doldurması ve bilimsel perspektifte dönemin aydınlatılması ihtiyacını doğurmaktadır. Bu anlamda 1946-1960 dönemi Malatya basınında; çok partili siyasal hayata geçiş sürecinin nasıl karşılandığının, demokratik kültürünün nasıl özümsemeye çalışıldığının ve basın hayatına nasıl yansındığının bilimsel bir yaklaşımla alanyazına kazandırılmasının oldukça önemli olduğu düşünülmektedir.

Ayrıca bir milletin günlükleri olarak ifade edebileceğimiz gazeteler; çıkarıldığı dönemin toplumsal ve siyasal dokusu, değerleri, kişilikleri ve kurumları hakkında bilgiler içermektedir. Gazeteler, yalnızca yayımlandığı dönemin haber kaynağı değil, sonraki yıllarda da siyasetten tarihe, ekonomiden eğitime, hukuktan sosyolojiye birçok bilim dalının kullanabileceği zengin bir veri kaynağı sunmaktadır. Gazetelerin sunduğu verilerin, aynı zamanda değişik sosyal bilimlerden beslenen Sosyal Bilgiler çalışma alanında yararlanılan önemli materyallerden biri olması da araştırmayı önemli kılmaktadır.

Yapılan alanyazın taramasından elde edilen problem durumlarından hareketle bu araştırmada, 1946-1960 yılları arasındaki demokrasi konulu haberlerin Malatya yerel basınındaki yansımalarını incelemek amaçlanmıştır. Araştırma yapılırken kapsam ve sınırlarını belirlemek amacıyla araştırmada genel amaçtan hareket edilmiş ve genel amaca ait alt amaçlar ise şu şekilde belirlenmiştir;

- 1) Basın özgürlüğünün 1946-1960 yılları arası Malatya yerel basınındaki yansımaları nasıl olmuştur?
- 2) Siyasi partilerin 1946-1960 yılları arası Malatya yerel basınındaki yansımaları nasıl olmuştur?
- 3) Seçimlerin 1946-1960 yılları arası Malatya yerel basınındaki yansımaları nasıl olmuştur?
- 4) Kongre ve mitinglerin 1946-1960 yılları arası Malatya yerel basınındaki yansımaları nasıl olmuştur?
- 5) Muhalefet etme özgürlüğünün 1946-1960 yılları arası Malatya yerel basınındaki yansımaları nasıl olmuştur?

- 6) Siyasal eşitliğin 1946-1960 yılları arası Malatya yerel basınındaki yansımaları nasıl olmuştur?
- 7) Hukukun üstünlüğünün 1946-1960 yılları arası Malatya yerel basınındaki yansımaları nasıl olmuştur?
- 8) Demokrasi rejiminin 1946-1960 yılları arası Malatya yerel basınındaki yansımaları nasıl olmuştur?

2. Materyal ve Metot

2.1. Araştırma Modeli

Araştırma, nitel bir yöntemle sahiptir. Nitel araştırmalar; gözlem, görüşme, doküman analizi gibi veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik bir sürecin izlendiği araştırmalardır (Yıldırım ve Şimşek, 2021:37).

Araştırmada nitel araştırma modellerinden, durum çalışması modeli kullanılmıştır. Durum çalışması, özel bir durumun belirlenmesiyle başlar. Bu durum bir birey, küçük bir grup, bir kuruluş veya bir ortaklık gibi somut bir varlık olabilir ya da daha az somut düzeyde; bir topluluk, bir ilişki, bir karar verme süreci veya belirli bir proje de olabilir. Buradaki temel nokta, durumun özel bir zaman ve yer gibi belirli değişkenlerle sınırlandırılabilir ya da tanımlanabilir olmasıdır. Tipik olarak durum çalışmasıyla araştırmacılar, zaman kaybı olmaksızın doğru bilgiyi toplamak için devam etmekte olan güncel, gerçek yaşam durumları üzerinde çalışırlar. Bu süreçte, tek bir durum seçilebileceği gibi karşılaştırma yapabilmek için çoklu durumlardan da yararlanılabilir (Creswell, 2013:98).

2.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubu, 1946-1960 yılları arasında Malatya yerel basınında yer alan Fırat, Malatya Postası ve Yeni Malatya Postası gazeteleridir. Araştırmanın çalışma grubu belirlenirken 1946-1949 yılları arasında Malatya yerel basınında yayın yapan tek gazetenin “Fırat gazetesi” olmasından dolayı herhangi bir örnekleme yoluna gidilememiştir. 1950-1960 yılları arasında yoğunlaşan iktidar-muhalefet çekişmesine paralel olarak Malatya yerel basınında da siyasal ve ideolojik tercihlerine açıkça yer veren gazeteler boy göstermeye başlamıştır. Malatya Postası ve Yeni Malatya Postası gazetelerinin muhalif çizgide olmaları ve “demokrasinin varlığının muhalefetin varlığından anlaşılacağı” düşüncesinden hareketle bu gazeteler çalışma grubuna eklenerek ölçüt örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Ölçüt örnekleme yöntemi, gözlem birimleri belli niteliklere sahip kişiler, olaylar, nesnelere ya da durumlardan oluşturulabilir. Bu durumda örneklem için belirlenen ölçütü karşılayan birimler örnekleme alınır. (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2021:94-95). Çalışma grubu içerisinde yer alan gazetelerdeki haberler araştırmaya dahil edilirken de demokrasi ile ilgili haberler alınarak ölçüt örnekleme yöntemi kullanılmıştır.

2.3. Verilerin Toplanması

Araştırmada, veri toplama aracı olarak doküman analizi tekniği kullanılmıştır. Doküman analizi, araştırılması hedeflenen olgu ve olaylar hakkında araştırma problemiyle ilgili bilgi içeren bu materyal ve malzemelerin analizine denir (Yıldırım ve Şimşek, 2021:189). Araştırmada da tanımlara uygun olarak 1946-1960 yıllarında yayımlanan Malatya yerel gazeteleri esas alınmış ve konuyla ilgili makaleler, araştırma eserleri ve dönemin gazeteleri kullanılmıştır.

Milli Kütüphane Süreli Yayınlar Arşivindeki 1946-1960 yılları arasında Malatya yerel basınında yer alan Fırat, Malatya Postası ve Yeni Malatya Postası gazeteleri araştırmanın veri kaynakları olarak seçilmiştir. Belirlenen gazeteler içerisinde 7000’ne yakın gazete sayfası taranıp demokrasi olgusu esas alınmış ve ölçüt örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Tarama sonucunda demokrasi konusuyla ilişkili toplam 891 habere ulaşılmıştır. Bu haberler, *basın özgürlüğü, siyasal partiler, seçimler, kongre ve mitingler, muhalefet etme özgürlüğü, siyasal eşitlik, hukukun üstünlüğü* ve *demokrasi rejimi* gibi sekiz kategoride tasnif edilip araştırmaya dahil edilmiştir.

3.4. Verilerin Analizi

Araştırmada verilerin analizinde içerik analizi tekniği kullanılmıştır. İçerik analizi, benzer verilerin belirli kavramlar ve temalar etrafında bir araya getirilmesi ve bunların anlaşılır biçimde düzenlenmesi sürecidir. İçerik analizi, tümevarımcı analiz olarak da adlandırılmaktadır. Betimsel analize göre daha derinlemesine bir çözümleme gerektiren içerik analizi, çoğunlukla mevcut verileri açıklamak için önceden belirlenmiş kategori

ya da boyutlar olmadığı zaman devreye sokulur. Ayrıca betimsel analizde gözden kaçan ya da önceden belirlenen başlıklar arasında yer almayan yeni kavram ve kategoriler, içerik analizi yardımıyla ortaya çıkartılır. İçerik analizinde sırasıyla veriler kodlanır, temalar bulunur, kod ve kategoriler düzenlenir, bulgular tanımlanarak yorumlanır (Akbulut, 2018:186-187).

Araştırmada elde edilen veriler, haberlerin içeriği dikkate alınarak sekiz kategori altında kodlama tekniği kullanılarak araştırmaya dahil edilmiştir. Bu kategoriler ise *Basın özgürlüğü, siyasal partiler, seçimler, kongre ve mitingler, muhalefet etme özgürlüğü, siyasal eşitlik, hukukun üstünlüğü ve demokrasi rejimidir.*

Verilerin analiz sürecinde kategoriler ve kodlar içerisinde yer alan haberler için; HBÖ (Haber Basın Özgürlüğü), HSP (Haber Siyasal Partiler), HS (Haber Seçimler), HKM (Haber Kongre ve Mitingler), HMEÖ (Haber Muhalefet Etme Özgürlüğü), HSE (Haber Siyasal Eşitlik), HHÜ (Haber Hukukun Üstünlüğü) ve HDR (Haber Demokrasi Rejimi) şeklinde kısaltmalara yapılmıştır. Ayrıca araştırmada veri kaynağı olarak kullanılan 1946-1960 yılları arasında yayımlanan gazetelerde, zamana bağlı olarak birtakım yıpranmalar meydana gelmiş olması nedeniyle gazete haberlerindeki okunamayan kelimeler için “.....” kullanılmıştır.

3. Bulgular

3.1. Basın Özgürlüğü Kategorisine İlişkin Bulgular

Tablo 1: Basın Özgürlüğü Kategorisine İlişkin Haber Kodlarının Dağılımı

Kategori: Basın Özgürlüğü	
Kodlar	f
Devletin yayın organlarının iktidar tarafından propaganda aracı olarak kullanılması	21
Basın kanunu	13
Gazetelere baskı	11
Resmi ilan dağıtımı	10
Sansür	9
Gazetecilerin tutuklanması	6
İktidar destekli yayınlar	5
Gazetelerin kapatılması	4
Fikir ve düşünceleri yayımlama özgürlüğü	3
Basın özgürlüğünün güvence altına alınması	2
Gazete açılışı	2
Yazı etiği	2
Basın ve iktidar ilişkisi	1
Gazetelerin önemi	1
Kara propaganda	1

Tablo 1'e göre 1946-1960 yılları arasında Malatya yerel basınında demokrasi konulu haberlerin, basın özgürlüğü kategorisi altındaki kodları; “Devletin yayın organlarının iktidar tarafından propaganda aracı olarak kullanılması, Basın kanunu, Gazetelere baskı, Resmi ilan dağıtımı, Sansür, Gazetecilerin tutuklanması, İktidar destekli yayınlar, Gazetelerin kapatılması, Fikir ve düşünceleri yayımlama özgürlüğü, Basın özgürlüğünün güvence altına alınması, Gazete açılışı, Yazı etiği, Basın ve iktidar ilişkisi, Gazetelerin önemi ve Kara propaganda” olarak belirlenmiştir. Basın özgürlüğü kategorisi altında en sık yayımlanan haberlere bakıldığında “Devletin yayın organlarının iktidar tarafından propaganda aracı olarak kullanılması” (f=21), en az vurgulanan haberler ise “Basın ve İktidar İlişkisi, Gazetelerin Önemi ve Kara Propaganda” (f=1) olduğu belirlenmiştir. Kodların çıkarıldığı haberlere ilişkin örnekler aşağıda verilmiştir.

Devletin yayın organlarının iktidar tarafından propaganda aracı olarak kullanılması koduna ilişkin “Zihniyet Geriliği ve Tezahürleri” başlıklı haber HBÖ14'te;

“Çeşitli partilerin memleket hayatına karıştığı demokratik bir idarede iktidardaki parti ile muhalefetteki partiler arasında hiçbir fark olmamasının hem kanuna dayanan teminat müesseseleri ile hem de fiilen tahakkuk ettirilmiş olması lazımdır. Bunlar tahakkuk etmeden, ihtiyaçlar eksikler ve bunların yarattığı ıstıraplar meydanında dururken demokrasi davasının ve yapılan vaatlerin tahakkuk ettiğini iddiayı kalkışmak vatandaş kitlesini çok saf ve kolay aldanır kimseler yerine koymak demektir.

Devlet Radyosu, devletin sesi olmaktan çıkmış ve D.P.'nin propaganda vasıtası haline sokulmuştur. Bu idare hala seçim zamanlarında D.P.'ye tahsis edilmiş olan saatleri yaşamaktadır. Bu yüzden büyük vatandaş kitlesi radyoya inanmaz ve hatta radyo konuşmaları dinlemeye tahammül edemez hale gelmiştir. (...) İktidar ileri gelenleri radyo mikrofonunun başında hükümet adamı gibi değil, insafsız ve karalayıcı bir partizan dili ile konuşmaktadır.

Bugün Devlet Radyosu ile hak ve adalet mefhumlarının ve kanun ruhuna aykırı olarak resmi ilanların baskısı altında tutulan bazı iktidar organı gazetelerin neşriyatı o kadar dar politikacılık zihniyeti altında bulunmaktadır ki münhasıran bunları takip edenler ve bunların dışında malumat sahibi bulunmayanlar muhalefete mensup olanların birtakım vatan hainleri ile kötü niyet kimseler olduğunu ve memleket idaresi senelerce bu zihniyet ve karakterde kimselerin elinde kaldığını zannedebilir.

Zihniyet geriliği ve demokratik rejimin teminatını teşkil eden müesseselerin eksikliği bu hallere sebep olmaktadır. Halbuki millete vaat edilen bu değildi” (Malatya Postası, 17 Ekim 1952:1-2) şeklinde yer verilmiştir.

3.2. Siyasi Partiler Kategorisine İlişkin Bulgular

Tablo 2: Siyasi Partiler Kategorisine İlişkin Haber Kodlarının Dağılımı

Kategori: Siyasi Partiler	
Kodlar	f
Partilerden istifalar	92
Partiler arası ilişkiler	7
Partilerin kapatılması	7
Partilerin ocak teşkilatı açılışı	7
Partilerin birleşmesi	7
Malatya’da açılan siyasi partiler	5
Partilerin misyonu	5
Partilerin açılışı	3
Partilerin bucak teşkilatı açılışı	3
Partilere üye olma hakkı	3
Partiler ve idari yöneticiler	2
Partilerin ittifakı	2
Partilerin yönetim kurulu	2
Partilerin gençlik kolu açılışı	1
Parti tercihi	1
Partilerin yıl dönümü	1

Tablo 2’ye göre 1946-1960 yılları arasında Malatya yerel basınında demokrasi konulu haberlerin, siyasi partiler kategorisi altındaki kodları; “Partilerden istifalar, Partiler arası ilişkiler, Partilerin kapatılması, Partilerin ocak teşkilatı açılışı, Partilerin birleşmesi, Malatya’da açılan siyasi partiler, Partilerin misyonu, Partilerin açılışı, Partilerin bucak teşkilatı açılışı, Partilerin ittifakı, Partilere üye olma hakkı, Partiler ve idari yöneticiler, Partilerin yönetim kurulu, Partilerin gençlik kolu açılışı, Parti tercihi ve Partilerin yıl dönümü” olarak belirlenmiştir. Siyasi partiler kategorisi altında en sık yayımlanan haberlere bakıldığında “Partilerden istifalar” (f=92), en az vurgulanan haberler ise “Partilerin gençlik kolu açılışı, Parti tercihi ve Partilerin yıl dönümü” (f=1) olduğu belirlenmiştir. Kodların çıkarıldığı haberlere ilişkin örnekler aşağıda verilmiştir. Partilerden istifalar koduna ilişkin “Kuruculardan Fuat Köprülü D.P.’den İstifa Etti” başlıklı haber HSP121’de;

“Ankara- (...) Bilindiği gibi Fuat Köprülü uzun müddet D.P. Genel Başkan Vekilliği yapmış ve muhtelif bakanlıkları senelerce idare etmiştir.

İstifasını müteakip Prof. Dr. Fuat Köprülü basına aşağıdaki beyanatta bulunmuştur:

“Dördüncü Menderes kabinesi programının hiçe sayılarak tamamıyla buna aykırı bir yol tutulması karşısında bir müddet intizarda kaldıktan ve ikaz vazifemi azami derecesinde yaptıktan sonra, hükümetten ayrılmış ve Demokrat Parti Genel İdare Kurulu toplantılarına da iştirak etmemiştim.

Demokrat Parti’yi yaratan ve 1946’dan 1950’ye kadar süren çetin bir hürriyet mücadelesinden sonra onu iktidara getiren ana fikirlerin külliyen inkarı demek olan bu yanlış hareket hattının memleket ve parti için doğurduğu büyük zararlar her gün biraz daha vazih ve kati olarak kendini gösteriyordu. Bu acı hakikatler parti ve hükümet sevk ve idaresinde umumi seçimlerden evvel parti programına uygun bir

takım esaslı değişiklikler yapılması ümidi ile sabır ile bekledim. Bu ümit çok zayıf olmakla beraber yine bir ümitti.

(...) Teşekküllü ve muvaffakiyete uğruna hayatımın 10 yılından fazlasını sarf ettiğim Demokrat Parti'nin ana fikirlerini, hürriyet ve demokrasi prensiplerini bundan sonra da müstakil bir vatandaş olarak daima müdafaa edeceğim. Geri cemiyetlere yakışan, geri ve karanlık fikirlerin Türk vatanında asla hakim olamayacağına kanaatim vardır. Çünkü Türk Milletinin siyasi olgunluğuna ve sağduyusuna inanıyorum. Demokrasi nizamına iman etmiş bütün Türk vatandaşlarının aralarındaki her türlü ihtilafları bir tarafa atarak bu gaye uğruna işbirliği yapmaları bir vatan borcudur.” (Yeni Malatya Postası, 11 Eylül 1957:1-2) şeklinde yer verilmiştir.

3.3. Seçimler Kategorisine İlişkin Bulgular

Tablo 3: Seçimler Kategorisine İlişkin Haber Kodlarının Dağılımı

Kategori: Seçimler	
Kodlar	f
1957 milletvekili genel seçimleri	46
Muhtar ve ihtiyar heyeti seçimleri	24
Seçim güvenliği	22
Seçim kanunu	20
Seçim itirazları	18
1955 yerel seçimleri	15
1950 milletvekili genel seçimleri	14
1946 milletvekili genel seçimleri	13
1954 milletvekili genel seçimleri	13
Seçimlerin erkene alınması	13
Ara seçimler	12
Seçimlerin uzatılması	11
Seçmen kütükleri	10
Seçim propagandası	10
1951 yerel seçimleri	6
Seçim beyannamesi	6
1946 yerel seçimleri	5
Malatya milletvekili genel seçim sonuçları	5
Malatya yerel seçim sonuçları	5
Seçim sistemi	4
Seçim yerleri	4
Seçmen iradesinin temsili	3
Seçimlere girmeme kararı	3
Seçmen profili	3
Cumhurbaşkanı seçimleri	2

Tablo 3'e göre 1946-1960 yılları arasında Malatya yerel basınında demokrasi konulu haberlerin, seçimler kategorisi altındaki kodları; “1957 milletvekili genel seçimleri, Muhtar ve ihtiyar heyeti seçimleri, Seçim güvenliği, Seçim kanunu, Seçim itirazları, 1950 milletvekili genel seçimleri, 1954 milletvekili genel seçimleri, 1955 yerel seçimleri, 1946 milletvekili genel seçimleri, Seçimlerin erkene alınması, Ara seçimler, Seçmen kütükleri, Seçimlerin uzatılması, Seçim propagandası, 1951 yerel seçimleri, Seçim beyannamesi, 1946 yerel seçimleri, Malatya milletvekili genel seçim sonuçları, Malatya yerel seçim sonuçları, Seçim yerleri, Seçmen iradesinin temsili, Seçim sistemi, Seçmen profili, Seçimlere girmeme kararı ve Cumhurbaşkanı seçimleri” olarak belirlenmiştir. Seçimler kategorisi altında en sık yayımlanan haberlere bakıldığında “1957 milletvekili genel seçimleri” (f=46), en az vurgulanan haberler ise “Cumhurbaşkanı seçimleri” (f=2) olduğu belirlenmiştir. Kodların çıkarıldığı haberlere ilişkin örnekler aşağıda verilmiştir. 1957 milletvekili genel seçimleri koduna ilişkin “Muhalefetin Aldığı Oylar D.P.’den 300 Bin Fazla” başlıklı haber HS154’te;

“Seçim neticelerini gösteren resmî ve kesin rakamlar henüz gelmemiştir. Bununla beraber seçim hakkında bir fikir verecek bazı bilgiler elde edilmiştir.

Buna göre, bütün yurttta 9.141.784 seçmen vatandaş oyunu kullanmıştır.

Bu miktarın 4.427.368'ini D.P., 3.752.861'ini C.H.P., 603.759'unu CMP. 357.796'sını Hür. P. almıştır. Her üç muhalefet partisinin aldığı oy miktarı 4.714.416'yı bulmaktadır ki, bu miktar D.P.'nin aldığı oydan 287.084 kadar çoktur.

Gene elde edilen bu rakamlara göre oya iştirak, nispeti % 85-90 arasındadır.

C.H.P. tek başına 176 Milletvekilliği kazanmış, çok yerlerde de pek az oy farkıyla kaybetmiştir.

D.P. ise muhalefetin aldığı oy yekûnundan 300 bine yakın az oy almakla beraber 426 milletvekili çıkarmıştır. Bu, tamamıyla çoğunluk sisteminden ve bir de muhalefet partilerinin işbirliği yapmalarına meydan verilmemesinden ileri gelmektedir.

Şayet işbirliğine imkân olsaydı C.H.P. 20 ilde daha seçimleri kazanmakla, muhalefet bu miktarla birlikte 356 milletvekili çıkarmış olurdu.” (Yeni Malatya Postası, 2 Kasım 1957:1) şeklinde yer verilmiştir.

3.4. Kongre ve Mitingler Kategorisine İlişkin Bulgular

Tablo 4: Kongre ve Mitingler Kategorisine İlişkin Haber Kodlarının Dağılımı

Kategori: Kongre ve Mitingler	
Kodlar	f
Bucak kongreleri	45
Mahalle ocak kongreleri	40
İl kongreleri	27
Toplantı ve mitingler	22
Köy ocak kongreleri	21
Merkez ilçe kongreleri	18
Pütürge ilçe kongreleri	8
Akçadağ ilçe kongreleri	5
Kurultaylar	5
Doğanşehir ilçe kongreleri	4
Hekimhan ilçe kongreleri	3
Adıyaman ilçe kongreleri	2
Arapgir ilçe kongreleri	2
Darende ilçe kongreleri	2
Kongrelerin önemi	2
Yıllık kongreler	2
Arguvan ilçe kongreleri	1
Besni ilçe kongreleri	1
Gençlik kolu kongreleri	1
Kahta ilçe kongreleri	1

Tablo 4'e göre 1946-1960 yılları arasında Malatya yerel basınında demokrasi konulu haberlerin, kongre ve mitingler kategorisi altındaki kodları; “Bucak kongreleri, Mahalle ocak kongreleri, İl kongreleri, Toplantı ve mitingler, Köy ocak kongreleri, Merkez ilçe kongreleri, Pütürge ilçe kongreleri, Akçadağ ilçe kongreleri, Kurultaylar, Doğanşehir ilçe kongreleri, Hekimhan ilçe kongreleri, Adıyaman ilçe kongreleri, Arapgir ilçe kongreleri, Darende ilçe kongreleri, Kongrelerin önemi, Yıllık kongreler, Arguvan ilçe kongreleri, Besni ilçe kongreleri, Gençlik kolu kongreleri ve Kahta ilçe kongreleri” olarak belirlenmiştir. Kongre ve mitingler kategorisi altında en sık yayımlanan haberlere bakıldığında “Bucak kongreleri” (f=45), en az vurgulanan haberler ise “Arguvan ilçe kongreleri, Besni ilçe kongreleri, Gençlik kolu kongreleri ve Kahta ilçe kongreleri” (f=1) olduğu belirlenmiştir. Kodların çıkarıldığı haberlere ilişkin örnekler aşağıda verilmiştir. Bucak kongreleri koduna ilişkin “C.H.P. Adafı Bucak Kongresi Cumartesi Günü Yapıldı” başlıklı haber HKM60'da;

“C.H.P. Adafı Bucak Kongresi Cumartesi günü saat 19'da Parti Merkez Binası'nı dolduran kalabalık partililerin iştirakiyle yapıldı.

Kongre Başkanlığına Avukat Nüvit Yetkin, İkinci Başkanlığa Ahmet Fırat, katipliklere Avukat Mehmet Tulunay, Dr. Abdulkadir Sungun seçildikten ve partinin kurucusu, Cumhuriyetimizin banisi büyük Atatürk ile mübarek şehitlerimizin manevi huzurunda saygı duruşundan sonra kongre çalışmalarına geçildi.

Şehrimiz parti teşkilatı bakımından evvelce dört bucağa ayrılmış bulunuyordu. Bunların sayısı son zamanlarda 9 bucağa çıkarılmıştır. Bunlardan birisi de 5 mahalle ocağından mürekkep olmak üzere teşkil edilen Adafı Bucağı'dır.

Avukat Nüvit Yetkin, bu kongrenin Adafı'nın ilk kongresi olduğunu belirterek memleketimize ve partimize hayırlı olmasını diledi.

(...) Delege veya dinleyici olarak diğer partili arkadaşlarımla değerli konuşmaları ile baştanbaza samimi ve heyecanlı bir hava içinde devam eden kongre seçimlerin yapılmasından ve Avukat Nüvit Yetkin'in, kongrece seçilen arkadaşları başarı dileyen bir konuşmasından sonra geç vakit nihayet bulmuştur.

(...) Yapılan seçimlerden sonra Bucak Başkanlığına Mehmet Yetkiner, İdare Kurulu üyeliklerine Ahmet Sütçü, Hamdi Zapçı, Adil Tekin, Şevket Saruhan, İsmail Eryüzlü, Ali Dağlar, Denetçiliğe de Faik Erdoğdu seçilmiştir.” (Malatya Postası, 1 Aralık 1952:1-2) şeklinde yer verilmiştir.

3.5. Muhalefet Etme Özgürlüğü Kategorisine İlişkin Bulgular

Tablo 5: Muhalefet Etme Özgürlüğü Kategorisine İlişkin Haber Kodlarının Dağılımı

Kategori: Muhalefet Etme Özgürlüğü	
Kodlar	f
Muhalefete karşı tahammülsüzlük	18
Toplantı özgürlüğü	18
Muhalefet mensuplarına karşı saldırı	12
İktidar ve muhalefet ilişkisi	10
Muhalefet partilerin kapatılması	7
Muhalefetin görevi	7
İfade özgürlüğü	6
Muhalefetin denetleme ve eleştirme özgürlüğü	5
Muhalefet partili vatandaşlar üzerine baskı	4
Muhalefet parti yöneticilerinin tutuklanması	2

Tablo 5'e göre 1946-1960 yılları arasında Malatya yerel basınında demokrasi konulu haberlerin, muhalefet etme özgürlüğü kategorisi altındaki kodları; “*Muhalefete karşı tahammülsüzlük, Toplantı özgürlüğü, Muhalefet mensuplarına karşı saldırı, İktidar ve muhalefet ilişkisi, Muhalefet partilerin kapatılması, Muhalefetin görevi, İfade özgürlüğü, Muhalefetin denetleme ve eleştirme özgürlüğü, Muhalefet partili vatandaşlar üzerine baskı ve Muhalefet parti yöneticilerinin tutuklanması*” olarak belirlenmiştir. Muhalefet etme özgürlüğü kategorisi altında en sık yayımlanan haberlere bakıldığında “*Muhalefete karşı tahammülsüzlük ve Toplantı özgürlüğü*” (f=18), en az vurgulanan haberler ise “*Muhalefet parti yöneticilerinin tutuklanması*” (f=2) olduğu belirlenmiştir. Kodların çıkarıldığı haberlere ilişkin örnekler aşağıda verilmiştir.

Muhalefete karşı tahammülsüzlük koduna ilişkin “Muhalefet Partilerini Lağvedin de Kurtulalım” başlıklı haber HMEÖ48'de;

“(…) Gazetelerde, parti değişen mebusların mebusluktan iskat edileceğine, yani Meclis dışında çıkaracaklarına dair haberler okumaktayız. Şimdiye kadar D.P. iktidarı tarafından akla hayale sığmayan kanunlar çıktığını nazara alırsak böyle bir kanunun da bir çırpıda çıkarılacağına tabiatıyla inanmak gerekir. Evet bu haberlerin hakikat olacağına inanıyoruz, inanmalıyız. Çünkü bu hükümet muhalefeti sindirmek için ne lazımsa yapmış, milleti sükutu hayale uğratıp hayretlere düşürmüştür. Bunun için yapmasın.

Bu tedbirlere niçin başvurulmaktadır? Sebebi pek basit. Kısaca sıralayayım: Başına gelecekleri çok iyi idrak eden Başvekil, kendisinin ve partisinin gözden tamamıyla düştüğünü, iktidarı yüzde yüz kaybedeceklerini anladığı için, korkmakta, endişe içinde bocalamakta ve iktidarı vermemek amacıyla her türlü şiddetli tedbirleri alıp muhalefet partilerinin arasına barajlar, setler yerleştirilmektedir.

Elân milletin itimadına, sevgisine, bağlılığına mazhar olduklarını sık sık ifade ettiklerine göre, seçimi kazanacaklarına ve yine iktidarda kalacaklarına kaani olmaları icap etmez mi? Tabii ki buna kaani değiller. İçten söylemiyorlar, iş olsun, teselli olsun diye kendi kendilerini avutuyorlar.

Ortada inkar ve şüphe kabul etmez bir gerçek vardır; millet artık bu iktidardan soğumuş, bıkmış, ümidini kesmiştir, Milli irade, D.P. iktidarını mutlak surette devirmek için kükremiş ve galeyana gelmiştir.

Ciğerlerini temiz bir hürriyet ve adalet havasıyla teneffüs ettirecek bir iktidarı iş başına getirmek arzusuyla yanıp tutuşmaktadır.

(...) Hükümetler hiçbir zaman şahısların keyfi hareketleriyle işbaşında kalamamıştır kalamaz da..

Menderes ve Partisi muhalefet partilerine ve vatandaşlara bu derece eza ve ceza çektireceğine, bari kalksın (isterse mecbur kalırsa muhakkak yapar) bu memlekette D.P.'den başka partiye lüzum yoktur, hepsini lağvediyoruz deyip muhalefet partilerini kapatsın ve tek partisi sistemine dönsünler. Ondan sonra yine demokrasiyle idare ediliyoruz makarasını devam ettirmesinler.. Ne çıkar, artık her şeye alıştık, her şey beklenebilir.” (Yeni Malatya Postası, 10 Ağustos 1957:1) şeklinde yer verilmiştir.

3.6. Siyasal Eşitlik Kategorisine İlişkin Bulgular

Tablo 6: Siyasal Eşitlik Kategorisine İlişkin Haber Kodlarının Dağılımı

Kategori: Siyasal Eşitlik	
Kodlar	f
İktidar ile muhalefet partili vatandaşlar arasında ayrımcılık yapılması	27
İdari yöneticilerin iktidar hizmetinde çalışması	24
Devletin yayın organlarının iktidar tarafından propaganda aracı olarak kullanılması	21
Kamu hizmetinde yapılan ayrımcılık	9
İktidarın muhalefet partili belediye ve köy idarelerine ayrımcılık yapması	7
İhalelerin iktidara yakın kişilere verilmesi	4
Vatan cephesi	3

Tablo 6'ya göre 1946-1960 yılları arasında Malatya yerel basınında demokrasi konulu haberlerin, siyasal eşitlik kategorisi altındaki kodları; “İktidar ile muhalefet partili vatandaşlar arasında ayrımcılık yapılması, İdari yöneticilerin iktidar hizmetinde çalışması, Devletin yayın organlarının iktidar tarafından propaganda aracı olarak kullanılması, Kamu hizmetinde yapılan ayrımcılık, İktidarın muhalefet partili belediye ve köy idarelerine ayrımcılık yapması, İhalelerin iktidara yakın kişilere verilmesi ve Vatan cephesi” olarak belirlenmiştir. Siyasal eşitlik kategorisi altında en sık yayımlanan haberlere bakıldığında “İktidar ile muhalefet partili vatandaşlar arasında ayrımcılık yapılması” (f=27), en az vurgulanan haberler ise “Vatan cephesi” (f=3) olduğu belirlenmiştir. Kodların çıkarıldığı haberlere ilişkin örnekler aşağıda verilmiştir.

İktidar ile muhalefet partili vatandaşlar arasında ayrımcılık yapılması koduna ilişkin “Muhalefette ve İktidarda Partizanlık” başlıklı haber HSE31'de;

“Başbakan Adnan Menderes Malatya'da verdiği nutukta muhalefeti partizanlık töhmeti altında bulundurmıştır. Bu itham muhalefetin iktidara tevcih ettiği silahı yine kendisine karşı kullanmak gibi bir karakter taşımaktadır. Ancak kanaatimizce silah burada yerinde kullanılmış değildir, çünkü muhalefet, iktidarı partizanlıkla suçlandırırken başlıca iktidarın;

- *Vatandaşlar arasında eşit hareket etmeyerek D.P. rozetinin imtiyazlı ve üstün muamele görmesi ve iktidarın adaleti ganimet malı gibi istismar edilmesine çalışılması.*
- *Muhalefet partilerine mensup teşekküllerin çeşitli baskılar ve keyfi müdahaleler altında tutulması.*
- *Halkın vergi olarak ödediği paralardan toplanan resmi yılın ödeneklerinin iktidar partisi menfaatleri uğrunda tahakküm için kullanılması.*

- *Radyonun devlet müessesesi durumunun parti çıkırtkanlığı haline getirilmesi*

- *İdare teşkilatının vilayetlerde D.P. 'lilerin emir ve nüfuzu altında hareket eden bir alet ve icraanı durumuna sokulması gibi noktaları ileri sürmektedir.*

Bunların hiçbiri ne C.H.P. 'ye ne de diğer bir muhalefet partisine isnat edilemez. Muhalefet partileri istese de bunları yapamaz, şu halde bunların partizanca hareket ettiği hususunda ileri sürülen iddiaların dayandığı sebepleri muhalefet partilerinin omuzlarına aktarivermek imkansızdır.

Menderes (bugün mevcut olan demokratik sistem partizan idareyi reddeden ve onun milli hudutlar haricine çıkarmayı uğraşan bir idaredir) diyor. Partizanlık iddiasını dayandığı şikayetleri ortadan kaldırmadan partizanları reddetmek neye yarar? Hadiseler ve vakıalar milletin gözü önünde dururken

tabrikatla teyit edilmeyen sözler kimi tatmin eder. (...)” (Malatya Postası, 27 Kasım 1952:1) şeklinde yer verilmiştir.

3.7. Hukukun Üstünlüğü Kategorisine İlişkin Bulgular

Tablo 7: Hukukun Üstünlüğü Kategorisine İlişkin Haber Kodlarının Dağılımı

Kategori: Hukukun Üstünlüğü	
Kodlar	f
Anayasayı ve kanunları ihlal	23
Görevi kötüye kullanma	16
Kanun önünde eşitlik	13
Hukuk devleti ilkesi	12
Seçme ve seçilme hakkının ihlali	12
27 Mayıs askeri darbesi	9
Temel haklara saygı	8
Çalışma hakkının ihlali	7
Yaşam hakkının ihlali	6

Tablo 7’ye göre 1946-1960 yılları arasında Malatya yerel basınında demokrasi konulu haberlerin, hukukun üstünlüğü kategorisi altındaki kodları; “Anayasayı ve kanunları ihlal, Görevi kötüye kullanma, Kanun önünde eşitlik, Hukuk devleti ilkesi, Seçme ve seçilme hakkının ihlali, 27 Mayıs askeri darbesi, Temel haklara saygı, Çalışma hakkının ihlali ve Yaşam hakkının ihlali” olarak belirlenmiştir. Hukukun üstünlüğü kategorisi altında en sık yayımlanan haberlere bakıldığında “Anayasayı ve kanunları ihlal” (f=23), en az vurgulanan haberler ise “Yaşam hakkının ihlali” (f=6) olduğu belirlenmiştir. Kodların çıkarıldığı haberlere ilişkin örnekler aşağıda verilmiştir.

Anayasayı ve kanunları ihlal koduna ilişkin “Adı İle Münasebeti Olmayan Bir Parti” başlıklı haber HHU33’te;

“Aşağıdaki sözleri dikkatle okuyunuz, bilmem bulabilir misiniz bunları kim söyledi?

Bir buçuk asırdan beri bütün Türk aydınlarının uğruna savaştığı bu asil fikirler nerede yazılıdır? Zahmet edin beraber okuyalım.

- Bütün kanunlar anayasaya uygun ve vatandaş hak ve hürriyetlerine ve milli hakimiyet esaslarına tam manasıyla hürmetkar bir ruh ile tanzim olunmaları lazım olduğu gibi, bu esaslara aykırı olan hükümlerde süratle ortadan kaldırılmalıdır.

- Kanunların anayasaya ruhuna ve ve demokratik esaslara uygun olup olmadığına bakmadan kanun kelimesinin siperi arkasına çekilerek dar parti menfaatlerinin müdafasında muvaffak olunacağını sanmak çok ağır bir hata olur.

Memlekette hürriyeti kaldıran parti mücadelelerini ve hatta parti hayatını tehlikeli bir macera haline sokan kanunlara itaat edeceksiniz demek istibdatın da ta kendisi olur.

Bunlar nerede yazılıdır biliyor musunuz? Bu güzel sözler Demokrat Parti ikinci büyük kongresinde genel idare kurulu raporunda yazılıdır! Hayret edilmeli imiş çünkü o zaman Demokrat Parti henüz iktidara gelmemişti.

(...) Demokrat Parti Genel İdare Kurulu Raporu, bu partinin millete karşı olan vaatlerinin ve taahhütlerinin hülasasıdır. Bunu işte yukarıda aynen aldık. Şimdi bu cümleleri tahlil edelim, diyorlardı ki:

- Bütün kanunları anayasaya uygun olarak tanzim edeceğiz.

- Anayasaya aykırı kanunları hemen kaldıracağız.

- Kanunların siperi arkasına çekilip dar parti menfaatlerini korumayacağız!

- Hürriyeti kaldıran parti mücadeleleri ve hatta parti hayatını tehlikeli bir macera haline sokan kanunların tatbikini istibdat saymaktayız. Biz istibdat yapmayacağız!

Bu sözlere inanarak onları iktidara getiren millet vaatlerin tutulmasını bekledi. İktidarın ilk senesi bu intizarla geçti, bir şey çıkmayınca gönüller mahzunlaştı. İkinci senede ümitler kaybolmaya başladı. Artık antidemokratik kanun lafını ağzına alan kalmamıştı. Tam tersine onlara sınıksız tutulur görünüyorlardı. Bu kanunları değiştirmek şöyle dursun eski tek parti devrinden arta kalmış bulunan kitapların tozlu sayfaları arasında unutulmuş bazı kanun maddelerini bulup çıkarttılar ve tatbik etmeye başladılar. (...)” (Yeni Malatya Postası, 3 Nisan 1954:1-2) şeklinde yer verilmiştir.

3.8. Demokrasi Rejimi Kategorisine İlişkin Bulgular

Tablo 8: Demokrasi Rejimi Kategorisine İlişkin Haber Kodlarının Dağılımı

Kategori: Demokrasi Rejimi	
Kodlar	f
Rejimin devamlılığı	17
Türk demokrasisinin gelişimi	14
Demokrasi anlayışı	10
Batı demokrasileri	5
Rejim buhranı	4
Demokrasi fikri	3
Doğu demokrasileri	3

Tablo 8'e göre 1946-1960 yılları arasında Malatya yerel basınında demokrasi konulu haberlerin, demokrasi rejimi kategorisi altındaki kodları; “*Rejimin devamlılığı, Türk demokrasisinin gelişimi, Demokrasi anlayışı, Batı demokrasileri, Rejim buhranı, Demokrasi fikri ve Doğu demokrasileri*” olarak belirlenmiştir. Demokrasi rejimi kategorisi altında en sık yayımlanan haberlere bakıldığında “*Rejimin devamlılığı*” (f=17), en az vurgulanan haberler ise “*Demokrasi fikri ve Doğu demokrasileri*” (f=3) olduğu belirlenmiştir. Kodların çıkarıldığı haberlere ilişkin örnekler aşağıda verilmiştir.

Rejimin devamlılığı koduna ilişkin “*İnönü Mülkiyeliler İle Hasbıhalde Bulundu*” başlıklı haber HDR52'de;

“Ankara – (...) Yüzden fazla Siyasal Bilgiler Fakültesi talebesi, saat 11'de, C.H.P. İl Merkezi'nde İsmet İnönü'yü ziyaret etmiştir. Fakültelerinin kuruluş yıldönümünde kendisini hatırladıkları için talebelere teşekkür ederek, söze başlayan İnönü, bahsi demokratik hayata getirerek, konu da fikirlerini söyle açıklamıştır:

“14 seneden beri demokratik hayatı, demokratik rejimi Türkiye'de yerleştirmek, bir daha değişmeyecek sarsılmayacak sağlamlıkla, memleketin mukadderatına hakim olmasını temin etmek yolundayız. Aldığımız mesafeler ehemmiyetlidir. Demokratik rejim her şeyden evvel memleketin, milletin karakter sağlamlığına dayanır. Müesseseler, kanunlar, müeyyideler ne olursa olsun bu müeyyidelerin en kuvvetlisi en sağlamı milletin karakteridir. Millet rejime sahip çıkarsa millet rejimin icap ettirdiği vazifeleri idrak ederek yerine getirirse memleket idaresi sağlam istikameti muhafaza edebilir. Biz Türk Milletinin karakterinin bu rejimi doğru yollarda yürütebilecek kudrette olduğuna inanmışızdır” (...)” (Malatya Postası, 8 Aralık 1959:1) şeklinde yer verilmiştir.

4. Tartışma ve Sonuç

1946-1960 yılları arası Türk siyasetinin en hareketli sürecidir. Bu süreçte yaşanan siyasi hareketliliği Malatya'da görmek mümkündür. Malatya'yı diğerlerinden farklı kılan en önemli özellik, Atatürk'ün silah arkadaşı ve “İkinci Adam” İsmet İnönü'nün memleketi olması ve O'nun siyasi hayatında mühim bir merkez olmasıdır. Ayrıca 6., 7. ve 8. Dönem dışında parlamentoya Malatya Milletvekili olarak seçilmiş olması ve iktidar-muhalefet kavgalarının en çetin yaşandığı bir şehir olması yapılan araştırmayı daha da özgün kılmaktadır. Araştırmada elde edilen bulgular da bu konuyu destekler niteliktedir.

Araştırmada, 1946-1960 yılları arasındaki demokrasi konulu haberlerin Malatya yerel basınındaki yansımalarını incelemek amaçlanmıştır. 1946-1960 yılları arasında Malatya yerel basınında yayımlanan Fırat, Malatya Postası ve Yeni Malatya Postası gazeteleri, çalışma grubu olarak belirlenmiş ve bu aynı zamanda araştırmamanın sınırlılığını da belirlemek adına önemli bir ölçüt olmuştur. Çalışma grubu belirlenirken dikkat edilen hususlardan biri de gazetelerin seçimidir. Öncelikle 1946-1949 yılları arasında Malatya basın hayatında yayın yapan tek gazete olmasından dolayı “Fırat gazetesi” seçilmiştir. 1950-1960 yılları arasında iktidar-muhalefet destekli yayınlar arasında muhalif çizgide olmaları nedeniyle de “Malatya Postası ve Yeni Malatya Postası” gazeteleri seçilmiştir. Adı geçen gazetelerin seçilmesinde, dönemin ana muhalefet partisi konumunda olan CHP'ye yakın bir çizgide hareket etmeleri de etken olmuştur. Çıkan sonuçlar değerlendirilirken bu özellik göz ardı edilememelidir.

Araştırmamanın “basın özgürlüğü” kategorisine ilişkin bulguları incelendiğinde; “*Devletin yayın organlarının iktidar tarafından propaganda aracı olarak kullanılması, Basın kanunu, Gazetelere baskı, Resmi ilan dağıtımı, Sansür, Gazetecilerin tutuklanması, İktidar destekli yayınlar, Gazetelerin kapatılması, Fikir ve*

düşünceleri yayımlama özgürlüğü, Basın özgürlüğünün güvence altına alınması, Gazete açılışı, Yazı etiği, Basın ve iktidar ilişkisi, Gazetelerin önemi ve Kara propaganda” haber kodları elde edilmiştir. Demir (2017)’in çalışmasında da Malatya Postası ve Yeni Malatya Postası gazetelerinde; basına yönelik özgürlüğün kısıtlandığı, resmi ilanlardaki dağıtım adaletsizliği, Devlet Radyosunun tarafsız olmayışı, gazetecilerin yargılanması, ispat hakkı, kâğıt tahsisinde yaşanan problemler, gazeteciler aleyhinde basın kanununa eklenen hükümler gibi konularda haberlerin yer aldığı vurgulanmaktadır.

DP, iktidarının ilk yıllarında basın hayatında liberal bir çizgide hareket etmiş; hatta 1950’de çıkartılan Matbuat Kanunu ile de basın özgürlüğü noktasında önemli bir adım atmıştır. Ancak DP iktidarının son yıllarına doğru kuruluş ilkeleri ile çelişen bir yöne doğru evrildiğini yaşanan tecrübeler göstermiştir. 1953’te muhalefetin en önemli yayın organlarından olan Ulus gazetesinin kapatılması, muhalif gazetecilerin tutuklanması, Basın Kanunu’nda basın özgürlüğünü kısıtlayıcı ağır maddelerin yer almaya başlaması ve bunları her geçen gün yenilerinin takip etmesi basın özgürlüğünü olumsuz anlamda etkilemiştir. Büyükbaykal ve Ilgaz Büyükbaykal (2015), Akşit (2012), Aktaş (2012) ve Yıldız (1996)’ın çalışmalarında da DP’nin iktidarının ilk dönemlerinde basına özgür bir ortam sunarken ileriki yıllarda baskıcı yasal düzenlemeler ve yöntemlerle basını susturma yoluna gittiği; DP yanlısı basını da resmi ilanlar, kâğıt ve arsa tahsisi gibi yöntemlerle desteklediği sonucuna ulaşmıştır. Çakır ve Yavalar (2017) ise DP iktidarı döneminde; basının eleştiri görevini zorlaştıran kanunlar, Devlet Radyosunun sadece DP adına propaganda yapıyor oluşu, besleme basın adıyla anılan basın-yayın organlarındaki artış, resmi ilan ve kâğıt tahsisindeki sorunlar ve gazetecilerin tutuklanması gibi nedenlerden dolayı basın-iktidar ilişkilerinin sağlıklı bir zemine oturtulmadığı sonucuna varmışlardır.

Basın özgürlüğü kategorisi altında en sık yayımlanan haberlerin “*Devletin yayın organlarının iktidar tarafından propaganda aracı olarak kullanılması*” (f=21) koduna ait olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuca yönelik haberlerin içeriğine bakıldığında, 1950’de çıkartılan Matbuat Kanunuyla basın özgürlüğü noktasında önemli bir adım atıldığı; ancak dönemin tek radyo yayını olan ve vatandaşların vergileri ile finanse edilen Devlet Radyosunun iktidar tekelinde yayın yapması, muhalefete gerektiği oranda yer vermemesi ve muhalefet aleyhine yayın yapması gibi örneklerle sıkça karşılaşılmıştır. Ayrıca 1957’de yapılan Milletvekili Genel Seçimlerinde oy verme işlemi devam ederken Devlet Radyosunun, DP’nin seçimi kazandığına yönelik yayın yaparak seçimin kaderini değiştirmesine ilişkin haberlerin gündemde sıkça yer alması da sonucun bu denli yüksek çıkmasındaki bir diğer nedendir. Asker (2014) de muhalefetin Devlet Radyosunu, özgürlükler bağlamında bir demokratik rejim sorunu olarak gördüğünü vurgulamıştır.

Araştırmanın “siyasi partiler” kategorisine ilişkin bulguları incelendiğinde; “*Partilerden istifalar, Partiler arası ilişkiler, Partilerin kapatılması, Partilerin ocak teşkilatı açılışı, Partilerin birleşmesi, Malatya’da açılan siyasi partiler, Partilerin misyonu, Partilerin açılışı, Partilerin bucak teşkilatı açılışı, Partilerin ittifakı, Partilere üye olma hakkı, Partiler ve idari yöneticiler, Partilerin yönetim kurulu, Partilerin gençlik kolu açılışı, Parti tercihi ve Partilerin yıl dönümü*” haber kodları elde edilmiştir. Siyasi partiler kategorisi altında en sık yayımlanan haberlerin, “*Partilerden istifalar*” (f=92) koduna ait olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Siyasi partilere üye olmak nasıl demokratik bir hak ise istifalar da aynı ölçüde demokratik bir haktır. 1946’da çok partili siyasal hayata geçişle birlikte “istifa” sözcüğünün, Türk demokrasi literatüründe daha çok yer etmeye başladığı görülmektedir. Özellikle dönemin iki büyük partisi olan DP ve CHP, kitlelerine her geçen gün yeni üyeler kazandırmak adına büyük bir yarış içerisine girişmiş ve bu durum, dönemin başınında önemli oranda yer almıştır. Bu yolla birbirlerine üstünlük sağlamak isteyen siyasi partiler, kendilerine yakın yayın organlarında muhalif partinin üyelerine yönelik asparagas istifa haberlerine sıkça yer vererek algı yaratmak istemişlerdir. Ayrıca istifa haberlerinin, çoğunlukla karşılıklı olarak tekzip edilmesi de partilerin bu haberleri bir algı aracı olarak kullandığını desteler niteliktedir. Bu doğrultuda, “*Partilerden istifalar*” (f=92) sonucunun yüksek çıkmasının da yukarıda ifade edilen nedenlerden ileri geldiği şeklinde yorumlanabilir. Demir (2017) de çalışmasında, gazetelerin aşırı politize olduklarına değinerek Malatya Postası ve Yeni Malatya Postası gazetelerinde DP’nin sürekli güç kaybettiği ve devamlı istifaların olduğuna yönelik haberlerin olduğunu vurgulamıştır.

Araştırmanın “seçimler” kategorisine ilişkin bulguları incelendiğinde ise; “*1957 milletvekili genel seçimleri, Muhtar ve ihtiyar heyeti seçimleri, Seçim güvenliği, Seçim kanunu, Seçim itirazları, 1950 milletvekili genel seçimleri, 1954 milletvekili genel seçimleri, 1955 yerel seçimleri, 1946 milletvekili genel seçimleri, Seçimlerin erkene alınması, Ara seçimler, Seçmen kütükleri, Seçimlerin uzatılması, Seçim propagandası,*

1951 yerel seçimleri, Seçim beyannamesi, 1946 yerel seçimleri, Malatya milletvekili genel seçim sonuçları, Malatya yerel seçim sonuçları, Seçim yerleri, Seçmen iradesinin temsili, Seçim sistemi, Seçmen profili, Seçimlere girmeme kararı ve Cumhurbaşkanlığı seçimleri” haber kodları elde edilmiştir.

Seçimler kategorisi altında en sık yayımlanan haberler incelendiğinde “1957 milletvekili genel seçimleri” (f=46) koduna ait olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuca ulaşılmasında araştırmanın kapsadığı yıllar (1946-60) arasında yapılan son seçim olması, 1946 yılında çok partili siyasal hayata geçişle birlikte her geçen seçimden edinilen tecrübelerin birikimsel olarak artması; son seçimlerin daha çok mercek altına alınmasını beraberinde getirmiştir. Ayrıca, 1957 seçimlerinde Devlet Radyosunun seçimler devam ederken DP’nin kazandığını ilan ederek seçimin kaderini değiştirmeye yönelik yayın yapması, seçim sonuçlarına yapılan itirazlar gibi büyük tartışmalara yol açan bazı olayların yaşanmasıyla birlikte muhalefet kanadının, iktidar partisinden sayıca daha çok oy alması bu sonuca ulaşılmasındaki diğer bir önemli neden olarak düşünülebilir. Araştırmanın “kongre ve mitingler” kategorisine ilişkin bulguları incelendiğinde de; “Bucak kongreleri, Mahalle ocak kongreleri, İl kongreleri, Toplantı ve mitingler, Köy ocak kongreleri, Merkez ilçe kongreleri, Pütürge ilçe kongreleri, Akçadağ ilçe kongreleri, Kurultaylar, Doğanşehir ilçe kongreleri, Hekimhan ilçe kongreleri, Adıyaman ilçe kongreleri, Arapgir ilçe kongreleri, Darende ilçe kongreleri, Kongrelerin önemi, Yıllık kongreler, Arguvan ilçe kongreleri, Besni ilçe kongreleri, Gençlik kolu kongreleri ve Kahta ilçe kongreleri” haber kodları elde edilmiştir. Kongre ve mitingler kategorisinde en sık yayımlanan haberler kapsamında “Bucak kongreleri” (f=45) koduna ait haberlerin öne çıktığı görülmektedir. Bu kodla bir araya getirilen haberlerin yüksek çıkmasındaki etkenler arasında, dönemin idari teşkilatlanmasına dayalı olarak bucakların sayıca çok olması ve dönemin siyasi partilerinin bucak kongrelerine büyük önem vermeleri gösterilebilir.

Araştırmanın “muhalefet etme özgürlüğü” kategorisine ilişkin bulgular kapsamında; “Muhalefete karşı tahammülsüzlük, Toplantı özgürlüğü, Muhalefet mensuplarına karşı saldırı, İktidar ve muhalefet ilişkisi, Muhalefet partilerin kapatılması, Muhalefetin görevi, İfade özgürlüğü, Muhalefetin denetleme ve eleştirme özgürlüğü, Muhalefet partili vatandaşlar üzerine baskı ve Muhalefet parti yöneticilerinin tutuklanması” haber kodları oluşturulmuştur. Muhalefet etme özgürlüğü kategorisinde en sık yayımlanan haberler incelendiğinde “Muhalefete karşı tahammülsüzlük ve Toplantı özgürlüğü” (f=18) kodlarına ait olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Böyle bir sonuca ulaşılmasında DP iktidarının son dönemlerine doğru iktidar-muhalefet arasında yaşanan gerginlikler, muhalefet partilerine karşı iktidar baskının artırılması ve bunun muhalefet gazetelerinde geniş yer etmesi gibi nedenler sıralanabilir. Ayrıca, haberlerde muhalefet partileri tarafından düzenlenen bazı miting ve toplantıların DP iktidarı tarafından ya da iktidara yakın çevrelerce engellenmeye çalışıldığına ve bu yönde yaşanan bazı olaylara da tanık olunmaktadır. Öyle ki 1959’da dönemin CHP Genel Başkanı İsmet İnönü ve beraberindeki heyete yapılan taşlı saldırı ne yazık ki, Türk demokrasi hayatının kara bir lekesi olarak tarihe geçmiştir. Saldırı girişimi sırasında atılan taşlardan biri de İsmet İnönü’yü yaralamış ve bu elim hadise, dönemin basınında manşetlerden inmemiş; Muhalefet liderine yönelik hadise, araştırmaya ait dönemsel gazete haberlerine de yansımış ve sonucun bu yönde çıkmasında etkili olmuştur. Demir (2017)’in çalışmasında da Malatya Postası ve Yeni Malatya Postası gazetelerinde; Kırşehir’in kaza statüsüne indirilmesi, ifade özgürlüğünün kısıtlanması ve Millet Partisi’nin kapatılması konulu haberlerin yer aldığına değinilerek bu sonuç desteklenmektedir.

Araştırmanın “siyasal eşitlik” kategorisine ilişkin bulguları arasında ise; “İktidar ile muhalefet partili vatandaşlar arasında ayrımcılık yapılması, İdari yöneticilerin iktidar hizmetinde çalışması, Devletin yayın organlarının iktidar tarafından propaganda aracı olarak kullanılması, Kamu hizmetinde yapılan ayrımcılık, İktidarın muhalefet partili belediye ve köy idarelerine ayrımcılık yapması, İhalelerin iktidara yakın kişilere verilmesi ve Vatan cephesi” haber kodları elde edilmiştir. Siyasal eşitlik kategorisi altında en sık yayımlanan haberlere bakıldığında “İktidarın kendi partisine oy veren vatandaşlar ile muhalefet partili vatandaşlar arasında ayrımcılık yapılması” (f=27) koduna ait haberlerin öne çıktığı görülmüştür.

Demokratik toplumların önkoşullarından biri de din, mezhep, etnisite ve görüş farkı gözetmeksizin her insanın eşit muamele hakkına sahip olmasıdır. Özellikle de devlet gücünü elinde bulduran iktidarın bu konuya dikkat etmesi oldukça önemlidir. Ancak, iktidarların bu konuyu göz ardı ettikleri hatta aksi yönde hareket ettiklerini geçmiş tecrübeler bizlere göstermiştir. Aynı duruma, 1946 sonrası Türkiye’nin çok partili siyasal hayata geçiş döneminde de tanık olunmuştur. 1950 yılına kadar CHP iktidarı döneminde, 1950’den sonra ise DP iktidarı döneminde vatandaşlar arasında ayrımcılık yaşanmıştır. DP iktidarının sonuna doğru

politik kutuplaşmanın ve gerginliğin artmasına paralel olarak ayrımcılık olayları da büyük artış göstermiştir. Bu gibi durumlar, “İktidar ile muhalefet partili vatandaşlar arasında ayrımcılık yapılması” (f=27) sonucunun yüksek çıkmasındaki başlıca etkenler arasında gösterilebilir. Demir (2017) de idarenin tarafsızlığını kaybettiği, kamu hizmetlerinde DP mensuplarının imtiyazlı olduğu, kamuda yirmi beş yılını dolduran memurların emekli edilmesi, kadrolaşma, üniversite özerkliği, CHP’ye ait malların hazineye intikali ile Vatan Cephesi konulu haberlerin Malatya Postası ve Yeni Malatya Postası gazetelerinde sıklıkla yer aldığını belirterek benzer sonuçlara ulaşmıştır.

Araştırmanın “hukukun üstünlüğü” kategorisine ilişkin bulguları incelendiğinde de; “Anayasayı ve kanunları ihlal, Görevi kötüye kullanma, Kanun önünde eşitlik, Hukuk devleti ilkesi, Seçme ve seçilme hakkının ihlali, 27 Mayıs askeri darbesi, Temel haklara saygı, Çalışma hakkının ihlali ve Yaşam hakkının ihlali” haber kodları elde edilmiştir. Hukukun üstünlüğü kategorisi altında en sık yayımlanan haberler ise “Anayasayı ve kanunları ihlal” (f=23) koduna aittir.

Demokratik bir sistemin en önemli kriteri, hukukun üstünlüğü ilkesidir. Çünkü demokrasilerin özünde, çoğunluğun yönetim hakkını, azınlığın ise temel hak ve özgürlüklerini gözetten bir anlayış söz konusudur. Bu doğrultuda, siyasal iktidarın sınırlarını belirlemek, bireyin temel hak ve özgürlüklerini güvence altına almak da anayasa ve kanunlarla işlerlik kazanmaktadır. Araştırmada, “Anayasayı ve kanunları ihlal” (f=23) kodunun yüksek çıkması, araştırmanın kapsadığı yıllar (1946-1960) arasında bireyin temel hak ve özgürlüklerinin göz ardı edildiğini düşündürülebilir. Demir (2017)’in çalışmasındaki antidemokratik yasaların halen geçerli olduğu, yargı bağımsızlığı, muhalefetin yurt gezilerinde birtakım olayların çıkması ve yeterli güvenliğin alınmaması, kişi hak ve hürriyetlerin ihlali konulu haberlerin Malatya Postası ve Yeni Malatya Postası gazetelerinde sıklıkla vurgulanması da bu sonucu desteklemektedir.

Araştırmanın “demokrasi rejimi” kategorisine ilişkin bulgular incelendiğinde; “Rejimin devamlılığı, Türk demokrasisinin gelişimi, Demokrasi anlayışı, Batı demokrasileri, Rejim buhranı, Demokrasi fikri ve Doğu demokrasileri” haber kodları elde edilmiştir. Demokrasi rejimi kategorisi altında en sık yayımlanan haberlere bakıldığında “Rejimin devamlılığı” (f=17) koduna ait olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Türkiye, demokrasiye geçiş sürecinde acı, tatlı birçok tecrübe yaşamıştır. Yaşanan bu tecrübeler, çok partili siyasal hayata geçişten sonra da “rejimin devamlılığı” konusundaki kaygıları giderememiştir. Dolayısıyla bu konudaki kaygılar, dönemin basın-yayın organlarında genişçe yer almış ve buna bağlı olarak da “Rejimin devamlılığı” (f=17) kodlu frekans yüksek çıkmıştır.

Genel anlamda araştırmanın sekiz kategorisine (basın özgürlüğü siyasal partiler, seçimler, kongre ve mitingler, muhalefet etme özgürlüğü, siyasal eşitlik, hukukun üstünlüğü ve demokrasi rejimi) ait bulgular incelendiğinde, anlamlı sonuçlar elde edilmiştir. Araştırmada, 1946’da Türkiye’nin çok partili siyasal hayata geçişinden 1960’a kadarki süreçte demokrasi anlayışı, kültürü, kurumları, dönemin siyasi dokusu ve kişilikleri Malatya yerel basını örneği üzerinden yansıtılmaya çalışılmıştır. Araştırmada elde edilen sonuçlar da araştırmanın amacına uygunluğunu ve önemini desteklemektedir. Bu sonuca paralel olarak, Özsoy (2019) da Anadolu’da zorluklar içinde yayın hayatını sürdürmüş olan yerel gazetelerin, yayımlandıkları dönemde kamuoyu oluşturduğu ve bugünden bakıldığında dönemin siyasi ve sosyo-kültürel yapısını yansıtması açısından önemli kaynaklar olarak tarihe ışık tuttuğu sonucuna ulaşmıştır. Çobanoğlu (2019), çok partili hayata geçişin, yerel basının gelişmesine yön verdiğine ve bu durumun yerel demokrasinin güçlenmesinde etkili olduğuna dikkat çekmiştir. Aktaş (2012), demokratik sistemin temellerinin atıldığı çok partili hayata geçiş sürecindeki değişimlerin, basın organlarının memnuniyetle karşılandığı ve destek bulduğu sonucuna varmıştır. Köse (2011) ise çalışmasının sonucunda, Uşak örneğinden hareketle yerel basının demokrasilerde üzerine düşen görevi yerine getirdiğini vurgulamıştır.

Öneriler

Araştırmada elde edilen sonuçlardan hareketle şu öneriler getirilebilir:

- Araştırmada, demokrasi konulu haberlerin yerel basına yansımalarını incelemek amacıyla 1946-1960 yılları arasında Malatya’da çıkarılan yerel gazeteler incelenmiştir. Bu kapsamda, farklı illerde de başta gazeteler olmak üzere basın yayın organları benzer şekilde taranarak demokrasinin yıllar içindeki değişim süreci incelenebilir.

- Araştırmada, “Demokrasi konulu haberlerin tespiti ve tasnifi noktasında 1946-1960 yılları arasında çıkarılan 2 gazete (Fırat ve (Yeni) Malatya Postası) gazeteleri çalışma grubu olarak alınmıştır. Ayrıca aynı yıllar veya diğer yıllar içerisinde Malatya’da çıkarılan yerel gazeteler de incelenebilir.
- Ülkemizde eğitim alanında "demokrasi kavramına" ilişkin çalışmaların büyük çoğunluğu, öğrenci ve öğretmenlerin demokratik tutumlarını ölçmeye yöneliktir. Demokrasinin bütün yönleriyle incelenebilmesi için aileler ve toplumsal kurumlar gibi diğer alanlar üzerine de çalışmalar yapılabilir.

Kaynaklar

- Akbulut, Y. (2018). Veri Çözümleme Teknikleri. Ali Şimşek (Editör). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*. Eskişehir: T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını, ss.163-192.
- Akşit, Y. (2012). *Çok Partili Sistemin İlk Dönemlerinde Basın ve Basın Özgürlüğü (1946-1954)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Aktaş, C. (2012). *Çok Partili Döneme Geçişte Yerel Basının Bakışı Yeni Asır Gazetesi Örneği (1949-1951)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Arslan, F. (2015). *Edirne Yerel Basını Penceresinden Demokrat Parti Dönemi (1950-1954)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale.
- Aslan, M. (2020). *Demokrat Parti Döneminde Yerel Gazete Örneği: Demokrat Akşehir Gazetesi (1952-1960)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale.
- Aydın, M. ve Aydın, M. K. (2016). Türk İnkılabı Tarihi. Ankara: Azim Matbaası.
- Berkes, N. (2018). Türkiye’de Çağdaşlaşma. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Büyükbaykal, G. N. ve Ilgaz Büyükbaykal, C. (2015). Türkiye’de Basın-İktidar İlişkileri Bağlamında 1946-1960 Dönemi. T. Yazıcı (Editör). *1946’dan Günümüze Medya ve Siyaset*. İstanbul: Volga Yayıncılık, ss. 73-90.
- Büyükköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2021). Eğitimde Bilimsel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Pegem Akademi.
- Creswell, J. W. (2013). Nitel Araştırma Yöntemleri. (Çev. Ed. Mehmet Bütün ve Selçuk Beşir Demir). İstanbul: Siyasal Kitapevi.
- Çakır, H. (2007). Gazeteciliğe Giriş. Konya: Tablet Yayınları.
- Çakır, H. ve Yavalar, D. E. (2017). Demokrat parti iktidarı ve basın. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6(3), 1-14.
- Çavdar, T. (2007). İz Bırakan Gazeteler ve Gazeteciler. Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.
- Çobanoğlu, F. (2019). *Çok Partili Döneme Geçişin Yerel Basına Etkisi 1950-1960 Demokrat Parti Dönemi Mardin Basını*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mardin Artuklu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mardin.
- Demir, T. H. (2017). *Demokrat Parti Döneminde Malatya’da Muhaliif Basın: Malatya Postası ve Yeni Malatya Postası Örnekleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Demokrat Malatya* (1952). İki Yaşına Girerken. 23 Şubat.
- Emre Kaya, A. E. (2010). Demokrat Parti Döneminde Basın-İktidar İlişkileri. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 1(39), 93-118.
- Fırat* (1950). Yeni Neşriyat Malatya Postası. 11 Temmuz.
- Fırat* (1952). Sayın Okuyucularımıza Veda. 27 Eylül.
- Gayret* (1951). Basın ve Malatya. 2 Şubat.
- Gayret* (1953). Gayret Altı Yaşında. 15 Aralık.
- Gevgili, A. (1983). Türkiye Basını. *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi* (Cilt 1, ss.202-228). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Kabacalı, A. (1994). Türk Basınında Demokrasi. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Karpat, K. H. (1996). Türk Demokrasi Tarihi. İstanbul: AFA Yayıncılık.
- Koloğlu, O. (1993). Türk Basını. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Köse, F. (2011). *Uşak Yerel Gazetelerinin Demokrasi ve Vatandaşlık Kavramları Açısından İncelenmesi (1949-1990)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uşak.
- Lewis, B. (2015). *Modern Türkiye’nin Doğuşu* (Çev. Boğaç Babür Turna). Ankara: Arkadaş Yayınları.
- Malatya Postası*. (1952). C.H.P. Adası Bucak Kongresi Cumartesi Günü Yapıldı. 1 Aralık.
- Malatya Postası*. (1952). Muhalefette ve İktidarda Partizanlık. 27 Kasım.
- Malatya Postası*. (1952). Zihniyet Geriliği ve Tezahürleri. 17 Ekim.

- Malatya Postası*. (1957). Birçok Valiler Parti Farkı Gözetmeksizin Bütün Gazetelere Resmi İlanı Aynı Miktarda Veriyorlar. 4 Eylül.
- Malatya Postası*. (1957). Kuruculardan Fuat Köprülü D.P.'den İstifa Etti. 11 Eylül.
- Malatya Postası*. (1957). Muhalefet Partilerini Lağvedin de Kurtulalım. 10 Ağustos.
- Malatya Postası*. (1957). Muhalefetin Aldığı Oylar D.P.'den 300 Bin Fazla. 2 Kasım.
- Malatya Postası*. (1959). İnönü Mülkiyeliler İle Hasbıhalde Bulundu. 8 Aralık.
- Mardin, Ş. (1997). Türk Modernleşmesi (Makaleler 4) (Derleyenler: Mümtazer Türköne ve Tuncay Önder). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Mumay, A. (1996). *Demokrasi Kavramı ve Türk Gazeteciliğinin Çok Partili Siyasal Yaşama Geçiş Sürecindeki Görünümü: Vatan Örneği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Oktay, A. (1987). Toplumsal Değişme ve Basın. İstanbul: Bilim/Felsefe/Sanat Yayınları.
- Özay, S. (2005). *Türkiye'de Yerel Basının Gelişmesi ve Demokrasiye Etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Özsoy, S. (2019). Çok Partili Hayata Geçiş Sürecinde Yerel Basın: Bolu Örneği. *İnönü Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi (İNİF E-Dergi)*, 4(2), 92-110.
- Pehlivanlı, H. (2014). *Türkiye'de Yerel Basın (Kırıkkale Örneği 1951-1983)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale.
- Resmî Gazete*. (1931). Matbuat Kanunu. 8 Ağustos
- TBMM Zabıt Ceridesi. (1931). Dördüncü Devre (Cilt 3). 35. İnikat (25.07.1931 Cumartesi), Ankara: TBMM Yayınları.
- Temizgüney, F. (2022). Çok Partili Hayata Geçiş Sürecinde Siyasete Muhalif Basın Penceresinden Bakmak: İzinsiz Muhalefet Dergisi. *Tarih ve Tarihçi*, 1 (1), 2022, s. 73-113.
- Toker, M. (1998). Şeyh Said ve İsyanı. İstanbul: Yenigün Haber Ajansı Basın ve Yayıncılık.
- Topuz, H. (1973). 100 Soruda Türk Basın Tarihi. İstanbul: Gerçek Yayınevi.
- Yeni Malatya* (1952). Kapanırken. 1 Temmuz.
- Yeni Malatya Postası* (1954). Yeni Malatya Postası Çıkarken. 29 Mart.
- Yeni Malatya Postası*. (1954). Adı İle Münasebeti Olmayan Bir Parti. 3 Nisan.
- Yeşilçayır, N. (2011). Çok Partili Döneme Geçiş Sürecinde Türk Basını. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 27(79), 131-192.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2021). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Yıldız, N. (1996). Demokrat Parti İktidarı (1950-1960) ve Basın. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 51(1), 481-505.

Etik, Beyan ve Açıklamalar

1. Etik Kurul izni ile ilgili;
Bu çalışmanın yazarları, Etik Kurul İznine gerek olmadığını beyan etmektedir.
 2. Bu çalışmanın yazarları, araştırma ve yayın etiği ilkelerine uyduklarını kabul etmektedir.
 3. Bu çalışmanın yazarları kullanmış oldukları resim, şekil, fotoğraf ve benzeri belgelerin kullanımında tüm sorumlulukları kabul etmektedir.
 4. Bu çalışmanın benzerlik raporu bulunmaktadır.
-